

בין אנקרה לטהראן:

כיצד המאבק על כורדיסטן יעצב מחדש את היחסים האזוריים

מיכאל תנחום

מאמר זה בוחן את ההתפתחויות הפוליטיות והצבאיות בעיראק בעקבות הודעתו של נשיא הממשל האזורי הכורדי בעיראק (KRG) מסעוד ברזאני, ב־30 ביוני 2014, כי ישאף לקיים משאל עם על עצמאותם של הכורדים. המאמר מעלה את השאלה האם ובאיזה היקף יוכלו טורקיה ואיראן למנוף את יחסיהן עם יריביה הכורדיים של המפלגה הדמוקרטית הכורדית (KDP) כדי למנוע עצמאות זאת, או להגביל את יכולתה של הממשלה הכורדית העצמאית לנהל יחסי חוץ אוטונומיים. מסקנת המאמר היא כי לא יהיה בכוחן של טורקיה או איראן למנוע את הקמתה של כורדיסטן עצמאית, וכי זו תיאבק כדי לשמור על מעמד בלתי תלוי באנקרה ובטהראן, וכן תראה במערכת יחסים מתמשכת עם ישראל מרכיב חיוני להבטחת האינטרסים הלאומיים שלה.

מילות מפתח: עצמאות, כורדיסטן, טורקיה, איראן, רוג'אבה, KRG, PKK, PUK

רקע

ב־30 ביוני 2014 יצא נשיא הממשל האזורי הכורדי בעיראק, מסעוד ברזאני, בהצהרה היסטורית, לפיה הוא ישאף לקיים משאל עם על עצמאות כורדית. הצהרתו של ברזאני באה לאחר שהתקדמותם של הכוחות הג'האדיסטיים של דאע"ש (ארגון "המדינה האסלאמית") לצפון עיראק, ביוני 2014, חיסלה למעשה את שליטתה של ממשלת עיראק על המחוזות הגובלים בממשל האזורי הכורדי בעיראק. כאשר

ד"ר מיכאל תנחום הוא עמית מחקר במכון טרומן לקידום השלום באוניברסיטה העברית ומלמד במחלקה להיסטוריה של המזרח התיכון באוניברסיטת תל אביב

הצבא העיראקי נטש את עמדותיו צפונית לבגדאד, התקדמו כוחות הפשמרגה של הממשל האזורי הכורדי לשטחים הנתונים במחלוקת מעבר לגבולותיו הרשמיים של החבל והשתלטו על העיר כירכוכ העשירה בנפט – "היהלום שבכתר" השאיפות הטריטוריאליות של הכורדים בעיראק. כתוצאה מכך הגיע הממשל האזורי הכורדי בראשותו של ברזאני למסקנה כי הבשילו התנאים הפוליטיים והכלכליים הדרושים להשלמתה של עצמאות מוחלטת. ברזאני הדגיש בהצהרתו כי עיראק "חולקה" באופן מעשי וכי "התנאים בשלים" למימוש השאיפות הכורדיות, והוסיף כי "מעתה ואילך לא נסתיר עוד את העובדה כי מטרתה של כורדיסטן הינה עצמאות".¹

שרידותה של מדינה כורדית עצמאית תהיה תלויה ביכולת של ממשל ברזאני לאתחל לכייל מחדש את יחסיו עם שתי שכנותיו רבות העוצמה – טורקיה ואיראן. אפשרות זו תלויה ביכולתה של המפלגה הדמוקרטית הכורדית של ברזאני לשמר את ההגמוניה שלה בכורדיסטן העיראקית אל מול האתגרים אותם מציבים יריבה העיראקי, האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן (PUK), ומפלגת הפועלים הכורדית (PKK) היושבת בטורקיה. רצונו של ברזאני לשמר את מעמדה של המפלגה הדמוקרטית הכורדית מול איומים אלה מהווה את אחד המניעים העיקריים להצהרתו בדבר משאל עם על עצמאות החבל.

מאז הצהרתו של ברזאני פתח דאע"ש במלחמה נגד הכורדים באזורים הנתונים במחלוקת בעיראק. לאחר מספר תבוסות כורדיות ביולי 2014, כבשו כוחות כורדיים מחדש שטחים מידי דאע"ש, בסיוע צבאי מערבי. אף כי המומנטום של דאע"ש נעצר, מצבה הפוליטי של המפלגה הדמוקרטית הכורדית נפגע, וזאת עקב הצלחותיהם בשדה הקרב של כוחותיה של מפלגת הפועלים הכורדית הנלחמים על אדמת עיראק, והתמיכה האיראנית באיחוד הפטריוטי של כורדיסטן. התפתחויות אלו יצרו פוטנציאל להקמת סמכות פוליטית כורדית אלטרנטיבית בחלקים של כורדיסטן העיראקית.

מאמר זה יעריך את השפעתן של התפתחויות אלו על שאיפת העצמאות של הממשל האזורי הכורדי בעיראק. המאמר בוחן האם ובאיזה היקף יוכלו טורקיה ואיראן למנוף את יחסיהן עם יריביה הכורדיים של המפלגה הדמוקרטית הכורדית במטרה למנוע את עצמאות החבל הכורדי, או לפחות להגביל את יכולתו של הממשל הכורדי העצמאי שיקום לקיים מערכת יחסי חוץ אוטונומית.

עצמאות הממשל האזורי הכורדי בעיראק והאתגר הפני-כורדי שמציבה מפלגת הפועלים הכורדית

המפלגה הדמוקרטית הכורדית הפכה למפלגה השלטת בכורדיסטן העיראקית הודות לגיהולה את תהליך צמיחתו הכלכלית המהירה של החבל. בבחירות לפרלמנט של הממשל האזורי הכורדי, שנערכו ב־2013, הגבירה המפלגה הדמוקרטית הכורדית

את כוחה ל־38 מושבים מתוך מאה. האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן הצליח לזכות ב־18 מושבים בלבד, אשר הציבו אותו במקום השלישי לאחר המפלגה הדמוקרטית הכורדית והתנועה לשינוי (GORRAN). עובדה זו מצביעה על היחלשות משקלו של האיחוד הפטריוטי בכורדיסטן העצמאית.² בנוסף, ביצעו האלקטורליים הדלים משקפים את העובדה כי חלק ניכר מן התמיכה לה הוא זוכה בקרב הכורדים מקורה בשטחים שבמחלוקת המצויים מחוץ לגבולותיו הרשמיים של הממשל האזורי הכורדי בעיראק. בבחירות לפרלמנט העיראקי ב־2014 זכה האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן במספר מושבים זהה לזה של המפלגה הדמוקרטית הכורדית וכפול מזה של התנועה לשינוי, וזאת הודות לעוצמתו האלקטורלי בשטחים שבמחלוקת, ובמיוחד בכרכוכ. אם לא יעלה בידי האיחוד הפטריוטי להבטיח כי המובלעות שבהן זכה לתמיכה בשטחים שבמחלוקת ייכללו בכורדיסטן העצמאית, לא יהיה לו תמריץ משמעותי לתמוך בעצמאות.

ב־24 ביולי 2014 נבחר איש האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן, פואד מעצום, לנשיא עיראק, כיורשו של מייסד המפלגה ג'לאל טלבאני, ובכך המשיכה המפלגה להחזיק בנשיאות המדינה. נראה שיקשה על האיחוד הפטריוטי להתנגד להתלהבות העממית מרעיון העצמאות של ברזאני. במצב זה, וכדי שלא למצוא את עצמו לכוד במשאל עם בחסותו של ברזאני, עשוי האיחוד הפטריוטי להדק את קשריו עם מפלגת הפועלים הכורדית, במטרה לדחוק את רגליה של המפלגה הדמוקרטית הכורדית באמצעות הצבת סדר יום פן־כורדי.

האסטרטגיה הפן־כורדית של מפלגת הפועלים הכורדית פותחה בתגובה ללכידתו של מנהיגה, עבדאללה אוג'לאן, על ידי טורקיה בשנת 1999 ולהקמתו המחודשת של הממשל האזורי הכורדי, לאחר שברזאני וטלבאני חתמו ב־1998 על הסכם וושינגטון שהביא לסיומו של העימות האלים בין מפלגותיהם. כדי לאגף את ממשלת הממשל האזורי הכורדי בעיראק, הקימה מפלגת הפועלים הכורדית מפלגות מסונפות לה בשלושת האזורים האחרים של כורדיסטן רבתי: מפלגת הפתרון הדמוקרטי הכורדי בעיראק ב־2002, מפלגת האיחוד הדמוקרטי (PYD) בסוריה ב־2003 ומפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן (PJAK) באיראן ב־2004. ב־2005 יצא אוג'לאן ב"הצהרה בדבר הקונפדרליזם הדמוקרטי", תוך שהוא חוזה קונפדרציה של ארבעה מחוזות כורדיים אוטונומיים, שכל אחד מהם ימצא ביחסים פדרליים עם המדינה בה הוא מתקיים.

הסניף העיראקי של מפלגת הפועלים הכורדית כשל בניסיונו לזכות בתמיכה נוספת. מפלגת האיחוד הדמוקרטי ומפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן – הארגון הכורדי היחיד שלוחמיו פועלים בכורדיסטן האיראנית – המשיכו לקדם את רעיון כורדיסטן הגדולה. מפלגת האיחוד הדמוקרטי אף הקימה שלושה קנטונים עצמאיים בכורדיסטן הסורית, ובהיותה מי שמשקפת את סדר היום הקונפדרלי של

מפלגת הפועלים הכורדית, כינתה אותם בשם "כורדיסטן המערבית", או בכינויים הנפוץ יותר – "המערב" (רוג'אבה), תוך ערעור על סמכותו של הממשל האזורי הכורדי בעיראק ורמיזה כי אזור זה הוא בגדר "הדרום" (באשור) בלבד ומהווה חלק מקונפדרציה פן-כורדית.

באפריל 2014 חפר הממשל האזורי הכורדי בעיראק תעלה באורך של 17 ק"מ בין הקנטונים של מפלגת האיחוד הדמוקרטי ובין האזורים הכורדיים בעיראק, לכאורה כדי למנוע מלוחמי דאע"ש בסוריה מלחצות את הגבול לעיראק. כלי התקשורת הקשורים למפלגת הפועלים הכורדית הוקיעו את התעלה כניסיון של ברזאני להפריד בין אזורי "המערב" ו"הדרום" וכהוכחה לבגידתו ברעיון של כורדיסטן הגדולה.³ למרות זאת, עמדות הבידוק שנפרסו לאורך התעלה ואישו על ידי אנשי פשמרגה חמושים הצליחו להרתיע את מפלגת האיחוד הדמוקרטי מלנסות להרחיב את סמכותה הפוליטית לאזורים הכורדיים הסמוכים בתוך עיראק. הקהילות הכורדיות בסוריה ובעיראק מהוות עשרה ו-15 אחוזים בהתאמה מכורדיסטן רבתי, בעוד שהאוכלוסייה הכורדית בטורקיה מהווה 55 אחוזים ממנה. בסוף אוגוסט 2014 דווח כי אוג'לאן וממשלת טורקיה הגיעו להסכמה על מספר סוגיות מפתח במפת דרכים פוליטית שתוביל להסכם שלום ביניהם.⁴ אם מגעיו של אוג'לאן עם טורקיה יצליחו להעניק לכורדיסטן הטורקית ("הצפון" – באקור) מידה מסוימת של אוטונומיה, הרי שמפלגת הפועלים הכורדית ומפלגת האיחוד הדמוקרטי ישלטו אז על כשני שלישים מאוכלוסיית כורדיסטן רבתי. קיומם של מחוזות כורדיים אוטונומיים בטורקיה ובסוריה, הנשלטים על ידי מפלגת הפועלים הכורדית וקשורים בברית עם מובלעות כורדיות בעיראק הנשלטות על ידי האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן, מגביר את הסיכון מבחינתו של ברזאני – שהמפלגה הדמוקרטית הכורדית שלו מחזיקה ברוב אלקטורלי משמעותי בפרלמנט של כורדיסטן העצמאית – כי יופעל עליו לחץ לכלול את הממשל האזורי הכורדי בעיראק במסגרת קונפדרציה כורדית גדולה יותר שתישלט בידי קואליציה של מפלגת הפועלים הכורדית והאיחוד הפטריוטי של כורדיסטן.

ברזאני ניצב בפני אתגר נפרד מצדו של המנהיג בפועל של מפלגת הפועלים הכורדית, ג'מיל פֶּאֵיִק, אשר ממשיך להיות עוין לטורקיה ומעדיף לחבור לאיראן.⁵ בדברים שנשא בפני הקונגרס הלאומי של כורדיסטן – הארגון הפן-כורדי של מפלגת הפועלים הכורדית – באפריל 2014, הדגיש באייק את עמדתו כי חבירה לאיראן בתמיכתה בממשלה השיעית בבגדאד ובממשלה העלווית בדמשק תשרת את סדר היום הכלכלי-כורדי של המפלגה בצורה הטובה ביותר.⁶ עמדתו של באייק זוכה לתמיכה רחבה, שכן כוחות הגרילה של מפלגת הפועלים הכורדית ויחידות המיליציה העממית של מפלגת האיחוד הדמוקרטי – יחידות ההגנה העממיות (YPG) – עוסקים בהגנה על רוג'אבה מפני ההתקפות של דאע"ש ו"אל-קאעדה",

הנתמכות על ידי טורקיה. באייק שואף לנצל את ההצלחות של שני הגורמים בשדה הקרב בעיראק כדי להרחיב את שליטתם לאזורים הכורדיים שבתוך השטחים הנתונים במחלוקת במדינה. עם הצטרפותם של לוחמי מפלגת הפועלים הכורדית ויחידות ההגנה העממיות אל האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן (הנתמך על ידי איראן) בקרב המפתח על ג'לאולה שליד הגבול האיראני, מצאה עצמה המפלגה הדמוקרטית הכורדית בפני איום פן-כורדי נוסף על ההגמוניה שלה בממשל האזורי הכורדי בעיראק.

השפעת מלחמתו של ארגון "המדינה האסלאמית" נגד הכורדים

ההתלהבות הכורדית מהצהרתו של ברזאני התפוגגה כאשר הממשל האזורי הכורדי בעיראק כשל בהגנה על עמדותיו באזורים שבמחלוקת מול ההתקפות של דאע"ש. המיליציות של ארגון "המדינה האסלאמית" השתלטו על העמדות הכורדיות, תוך שימוש בכלי רכב משוריינים ונשק כבד, אשר ננטשו על ידי הדיוויזיה השנייה של צבא עיראק, לרבות 25 תותחי הוביצר M-198 ומספר טנקים מתוצרת ארצות הברית.⁷ כוחות הפשמרגה של הממשל האזורי הכורדי בעיראק, שהינם באופן מסורתי חיל רגלים קל, לא היו מסוגלים לעמוד בפני כוח האש העדיף של דאע"ש. רק לאחר שתקיפות האוויר של ארצות הברית הרסו את כלי הארטילריה וציוד אחר של דאע"ש, הצליחו כוחות כורדיים לכבוש מחדש את מחמור, גוֹנָאר וסכר מוצול.⁸ התבוסות של פשמרגה היו ברכה וקללה פוליטית כאחת עבור הממשל האזורי הכורדי בעיראק. כתוצאה מהם החלו מעצמות המערב בשיתוף פעולה צבאי ישיר עם החבל, וסיוע צבאי החל להגיע מאירופה כבר באמצע באוגוסט 2014. צרפת, איטליה, דנמרק, הונגריה ואף אלבניה שלחו נשק ויועצים, בעוד שחברות נאט"ו האחרות הבטיחו לשלוח סיוע צבאי. ב-1 בספטמבר החלה גרמניה לשלוח לאירביל חבילת ציוד בשווי של 91 מיליון דולר שכללה כמות כלי נשק וציוד המספיקה לחטיבה של 4,000 חיילים, לרבות מטולי רקטות נגד טנקים מדגם "פֶּנְצֶרפֶּאוסט 3" ושלושים מטולים נגד טנקים מדגם "מילאן".⁹ הסיוע הצבאי המערבי הגיע כמתנה משמים עבור ברזאני, המנהל כעת בעצמו את קשריו הביטחוניים עם מעצמות המערב ואינו צפוי לוותר על היבט מכריע זה של ריבונות לטובתה של בגדאד. לרוע מזלו הפוליטי של ברזאני, תבוסותיהם הראשוניות של הפשמרגה נגד כוחות "המדינה האסלאמית" יצרו הזדמנות לכוחות הגרילה של מפלגת הפועלים הכורדית וליחידות ההגנה העממיות להילחם על אדמת עיראק. הממשל האזורי הכורדי המונהג על ידי המפלגה הדמוקרטית הכורדית ניצב כעת בפני איום צבאי חדש – הנוכחות הצבאית המוגברת של כוחות גרילה אלה בשטחים השנויים במחלוקת בעיראק.

כיבושה מחדש של מחמור מצביע על הדילמה הניצבת בפני הממשל האזורי הכורדי בעיראק: מחמור, הממוקמת בנקודה אסטרטגית בין מוצול לכרכוכ, נמצאה דה פקטו תחת שליטה כורדית עד כיבושה בידי ארגון "המדינה האסלאמית". העיר נכבשה מחדש בעזרת תקיפות האוויר של ארצות הברית, על ידי קואליציה שכללה כוחות מיוחדים של המפלגה הדמוקרטית הכורדית והאיחוד הפטריוטי של כורדיסטן, יחד עם כוחות גרילה של מפלגת הפועלים הכורדית, שהיעילות הקרבית שלהם מילאה תפקיד משמעותי בלחימה.¹⁰ התקשורת הכורדית הללה את לוחמי מפלגת הפועלים הכורדית כגיבורי מחמור וכפטריוטים אמתיים של כורדיסטן הגדולה, במיוחד נוכח העובדה שמחמור היא ביתם של למעלה מ-10,000 פליטים כורדיים שנמלטו מטורקיה בשנות התשעים של המאה הקודמת, כאשר הצבא הטורקי ניסה לנקות את הכפרים הכורדיים מתומכי המפלגה. הנשיא ברזאני, אשר קרא היטב את התחושות בציבור, ביקר מפלגת הפועלים הכורדית במחמור כדי להודות באופן אישי ללוחמי המפלגה.¹¹ מתחת ללבביות שהפגין ברזאני מסתתר, עם זאת, חשש עמוק מפני ניסיון של מפלגת הפועלים הכורדית להרחיב את השפעתה במחמור ובחלקים נוספים של הממשל האזורי הכורדי בעיראק. חשש זה כבר התממש בסינג'אר בעקבות כיבושו מחדש של האזור בידי הכורדים. לוחמי יחידות ההגנה העממיות יצרו מסדרון מרוג'אבה להר סינג'אר בצפון-מערב עיראק כדי להציל 10,000 כורדים יזידים נצורים. התמונות שהתפרסמו ברשתות החברתיות הכורדיות, בהן נראו לוחמי מפלגת הפועלים הכורדית ויחידות ההגנה העממיות מצילים יזידים מפוחדים מפני כוחותיו של ארגון "המדינה האסלאמית" "המנסים להשמידם, הגבירו את ההערכה למפלגת הפועלים הכורדית ואת מעמדה הפן-כורדי. המפלגת מצדה מנסה, תוך ניצול היוקרה שצברה זה מכבר, לבסס את נוכחותה הקבועה על הר סינג'אר.

סינג'אר ממוקם מחוץ לגבולותיו הרשמיים של הממשל האזורי הכורדי בעיראק, בסמוך לגבול עם רוג'אבה שבשליטת מפלגת האיחוד הדמוקרטי. הממשל האזורי הכורדי האשים את מפלגת הפועלים הכורדית ואת יחידות ההגנה העממיות בהצבת מכשולים בפני משלוחי הסיוע ליזידים ובמניעת שובם לבתיהם, וזאת במטרה ליצור בהר סינג'אר מובלעת יזידית שתהיה קשורה למפלגת הפועלים הכורדית.¹² בלי קשר למידת נכונותן של טענות אלו, הממשל האזורי הכורדי בעיראק עלול להימצא בעימות עם קנטון רביעי שיהיה תחת שליטתה של מפלגת האיחוד הדמוקרטי. לוחמי מפלגת הפועלים הכורדית מסייעים גם ללחימה של האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן נגד ארגון "המדינה האסלאמית" בג'לאולה, הנמצאת במיקום אסטרטגי בין הרי חמרין ובין העיירה הכורדית חנאקין שעל גבול איראן.¹³ שיתוף הפעולה בין שתי המפלגות בג'לאולה מהווה התפתחות מדאיגה במיוחד עבור הממשל האזורי הכורדי בעיראק. חיבור חנאקין דרך ג'לאולה לכיוון צפון-מערב לעבר

מחמור, ובהמשך אל עבר אזור סינג'אר רבתי, עשוי לאפשר ליריביה של המפלגה הדמוקרטית הכורדית ליצור רציפות אזורית בשטחים שבמחלוקת, שתהיה בשליטת האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן ומפלגת הפועלים הכורדית ותשתרע במקביל לגבול הרשמי של הממשל האזורי הכורדי. ישות כורדית חלופית כזאת תשתרע מן הגבול האיראני ועד לרוג'אבה שבשליטת מפלגת האיחוד הדמוקרטי, תוך יצירת מסדרון מסוריה לאיראן שיאפשר את פעילותה של מפלגת הפועלים הכורדית שם. כרכוב, הנמצאת תחת שליטתו של האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן, תהיה במרכזו של מסדרון כזה. תמיכת איראן בישות כורדית יריבה לממשל האזורי הכורדי בעיראק, שתהיה בשליטתם של האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן ומפלגת הפועלים הכורדית, אתם יש לה קשרים טובים, היא הדרך היחידה המאפשרת לה למנוע הקמת מדינה עצמאית בחבל הכורדי העיראקי.

משחק הכוחות הפן-כורדי של איראן: הברית בין מפלגת הפועלים הכורדית והאיחוד הפטריוטי של כורדיסטן

תגובתה הראשונית של איראן להצהרתו של ברזאני על משאל העם בממשל האזורי הכורדי כללה גינוי חריף על ידי האייתולה אחמד חאתמי, יושב הראש של מועצת המומחים של הרפובליקה האסלאמית, ואזהרה חמורה מפיו של סגן שר החוץ האיראני, חוסיין אמיר עבדוליאן, לא לסכן את הממשלה השיעית בבגדאד התומכת בטהראן.¹⁴ אולם כאשר ארגון "המדינה האסלאמית" השתלט על עמדות כורדיות בשטחים שבמחלוקת בעיראק, מיהרה איראן לשלוח נשק ויועצים לאיחוד הפטריוטי של כורדיסטן במטרה למנוע מן המיליציות של דאע"ש להגיע אל הגבול האיראני. טהראן המשיכה לתמוך באיחוד הפטריוטי של כורדיסטן לאחר שהניסיון הראשוני שלה למצב את עצמה כמנהיגה אזורית במאבק נגד ארגון "המדינה האסלאמית" נמנע באמצעות הסיוע הצבאי המערבי לאירביל באמצע אוגוסט 2014. מטרתה של איראן בתמיכתה זו נועדה להשיג שלוש מטרות: למנוע תקיפות אוויריות אמריקאיות בשטחים שבמחלוקת לאורך הגבול האיראני; למנוע את השתתפותם של לוחמים כורדים איראנים בקרבות באזורים אלה; למנוע מן המפלגה הדמוקרטית הכורדית לדחוק את רגלי האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן מאותם אזורים.

שר הפנים האיראני אישר, כי יועצים איראניים נמצאים במזרח עיראק, וכלי התקשורת הכורדיים והטורקיים דיווחו על נוכחותם של חיילים איראניים באותו אזור.¹⁵ בין אם מדובר ביועצים ובין אם מדובר בקבוצה גדולה יותר של חיילים, ייתכן והנוכחות הצבאית האיראנית נועדה להרתיע מפני הרחבת התקיפות האוויריות האמריקאיות בקרבת הגבול עם איראן. כאשר לוחמים מן המפלגות הכורדיות האיראניות ניסו להצטרף לעמדות הקו הראשון בג'לאולה, הורו כמדווח מפקדי

הפשרה ללוחמים אלה לשוב לעמדותיהם המקוריות כדי להימנע מעימות עם כוחות צבא איראניים.¹⁶

מאמצים קודמים של הכורדים לגירוש פעילי ארגון "המדינה האסלאמית" ממחמור ומגוואר, המרוחקות מן הגבול האיראני, יצאו נשכרים מן התקיפות האוויריות האמריקאיות ומהשתתפותם של לוחמי השלוחה האיראנית של המפלגה הדמוקרטית הכורדית.¹⁷ השתתפותם של האחרונים גרמה לדאגה בטהראן, שכן הזרוע הצבאית של השלוחה האיראנית של המפלגה הדמוקרטית הכורדית נותרה רדומה מאז ויתרה המפלגה על פעילותה הצבאית באיראן כדי למנוע תקיפות תגמול איראניות על הממשל האזורי הכורדי בעיראק. דיווחים בלתי מאושרים בתקשורת הכורדית מתארים התנגשויות מזוינות בין כוחות המיליציה של השלוחה האיראנית של המפלגה הדמוקרטית הכורדית ובין חיילים איראניים באתרים שונים בעיראק, בסמוך לגבול האיראני, ועל אבדות שספג הצבא האיראני מידי לוחמי מיליציה זאת.¹⁸

איראן מעוניינת למנוע גם ממפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן להרחיב את פעולותיה לתוך שטחה. מפלגה זו טוענת כי כוחותיה מונים כ-3,000 לוחמים.¹⁹ ב־2011 פרסה טהראן 5,000 חיילים לאורך גבולה עם הממשל האזורי הכורדי בעיראק כדי לדכא את פעולות המפלגה,²⁰ וביוני 2014 טענה כי גרמה לפציעתם או הריגתם של כמה מאנשיה, אשר עסקו בהעברת תחמושת אל מעבר לגבול, לתוך כורדיסטן האיראנית.²¹ ברוב המקרים עלה בידי איראן להגביל את היקף פעולותיה של מפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן. מפלגת הפועלים הכורדית קראה מצדה למפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן לפעול בדרכי שלום ובאמצעים דיפלומטיים להבטחת הזכויות הכורדיות באיראן. קריאה זו, שיצאה מפיו של אוג'לאן, משקפת את קשריו הנוכחיים עם השלטונות הטורקיים וגם עולה בקנה אחד עם ניסיונו של ג'מיל באייק לגרום למפלגת הפועלים הכורדית להתקרב לאיראן.

איראן צפויה לתמוך באיחוד הפטריוטי של כורדיסטן כדי לקזז את השפעתה של טורקיה על הממשל האזורי הכורדי בעיראק, ובמקביל – להעמיק את יחסיה עם מפלגת הפועלים הכורדית ועם מפלגת האיחוד הדמוקרטי. איראן גם תהיה מוכנה לקבל שיתוף פעולה פן-כורדי שישתרע מחנאקין ועד רוג'אבה, בהיקף שיביא לערעור מעמדו של הממשל האזורי הכורדי בעיראק, אלא אם כן יצליח ברזאני להרגיע קודם לכן את חששותיה. בכל מקרה, התנאי של איראן יהיה כי שיתוף פעולה פן-כורדי כזה לא יאיים על סמכותה של הממשלה העיראקית החדשה בראשותו של אל-עבאדי. איראן עשויה לעשות שימוש למטרה זו בדיוויזיה המשוריינת ה־81 שלה, המוצבת מעבר לגבול, מול חנאקין.²² לרשות הדיוויזיה, המנוסה בפעולות לדיכוי התקוממויות של הכורדים האיראניים, עומד מספר משמעותי של טנקי

M60-A1, שיהיה בהם כדי להטות את מאזן הכוחות בג'לאולה לטובת האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן.

הכרזה של הממשל האזורי הכורדי בעיראק על עצמאות תציב אתגר בפני איראן, שאין לה כל אופציה צבאית מעשית נגדו, בייחוד כעת, כאשר סיוע צבאי מערבי מגיע אליו. שלא כמו התערבותה של איראן בסוריה, התערבות איראנית באזור הכורדי העצמאי בעיראק צפויה להביא לתקיפות בשטחה של איראן. הפסקת הסחר של איראן עם הממשל האזורי הכורדי, המגיע להיקף של ארבעה מיליארד דולר, ישפיע לרעה על כלכלתה ויביא ליצירת קשרים כלכליים עמוקים אף יותר בין החבל הכורדי העצמאי ובין טורקיה. האמצעי היחיד העומד לרשותה של איראן כדי לפגוע במאמצי הממשל האזורי הכורדי בעיראק ליצור מדינה עצמאית בת קיימא, הוא עידוד עימות עקוב מדם בין הפלגים הכורדיים, באמצעות תמיכה בישות כורדית חלופית שתהיה תחת שליטתם של מפלגת הפועלים הכורדית והאיחוד הפטריוטי של כורדיסטן.

פסאודו אסטרטגיה רבתי של טורקיה לכורדיסטן

ממשלת טורקיה בראשות מפלגת הצדק והפיתוח (AKP) מטפחת את יחסיה עם הממשל האזורי הכורדי בעיראק ומעדיפה שיישאר קרוב אליה יותר מאשר לממשלת עיראק הפרו-איראנית. המשך ייצוא הנפט מהממשל האזורי הכורדי דרך הנמל הטורקי ג'ייהאן שלחופי הים התיכון מדגיש את התועלת הכלכלית שיש לטורקיה מקיומה של ישות כורדית פוליטית, אשר תהיה אוטונומית דיה כדי לשווק את אוצרות האנרגיה שלה ללא תלות בשליטתה של הממשלה העיראקית המרכזית. שאיפתה של אנקרה להפוך למרכז להובלת אנרגיה כוללת תכניות גם עבור הנפט והגז הטבעי של הממשל האזורי הכורדי בעיראק. בית הזיקוק החדש STAR, שהוקם בטורקיה בהשקעה של 5.6 מיליארד דולר, הוא בעל יכולת לזקק נפט גולמי מכרכוב. ייצור בעלות נמוכה של מוצרי נפט עתירי ערך באמצעות שימוש בנפט כורדי צפוי לסייע לטורקיה להפחית את תלותה בייבוא דיזל ודלק סילוני.²³ זאת ועוד, הממשל האזורי הכורדי בעיראק הוא בעל פוטנציאל לייצא עשרה מיליארד מטרים מעוקבים של גז טבעי לטורקיה כבר בשנת 2020.²⁴ מכיוון שהצריכה הביתית של גז טבעי בטורקיה גדלה ביותר מפי שלושה בין השנים 2000 ל-2010 – 15 מיליארד מטרים מעוקבים ל-46 מיליארד מטרים מעוקבים – הגז הטבעי הכורדי הוא בעל חשיבות רבה לביטחון האנרגטי של טורקיה.

קשרי האנרגיה בין טורקיה ובין הממשל האזורי הכורדי בעיראק כבר הביאו לשינוי בעמדתה האסטרטגית של אנקרה כלפי אזור זה. בכרכוב מתגוררת אוכלוסייה טורקמנית גדולה למדי, והתרחבות השליטה הכורדית על העיר הייתה מזה זמן קו אדום חשוב במדיניות החוץ הטורקית, אלא שממשלת טורקיה הסכימה בשתיקה

לשליטת הממשל האזורי הכורדי בעיר, למורת רוחם של הלאומנים הטורקיים. ב־28 ביוני 2014, יומיים לפני הכרזתו של ברזאני על משאל העם, ציין סגן יושב ראש מפלגת הצדק והפיתוח, חוסיין צ'ליק, בפני כתב העיתון "פייננשל טיימס", כי טורקיה לא תתנגד לעצמאותו של החבל הכורדי בעיראק. העובדה כי ראש ממשלת טורקיה דאז, רג'פ טאיפ ארדואן, היה באותה תקופה בעיצומו של מסע הבחירות שלו להפוך לנשיא הראשון של טורקיה הנבחר בבחירות ישירות, הביאה להתנערותו של סגן ראש ממשלת טורקיה, בולנט אַרִינֶץ', מהערותיו של צ'ליק. ארינץ' גם פעל להרגיע את הבוחרים הלאומניים מן הימין בקביעה שטורקיה תומכת בשלמותה הטריטוריאלית של עיראק ומצפה כי המצב בכרכוכ לא ישתנה.²⁵

טרם הבחירות לנשיאות שאף ארדואן להרחיב את בסיס הבוחרים שלו בקרב הכורדים בטורקיה, המהווים כעשרים אחוזים מאוכלוסיית המדינה. בליבה של מדיניות "הפתיחות כלפי הכורדים" של ארדואן ניצבו שיחות השלום המתמשכות עם עבדאללה אוג'לאן הכלוא. שיחות השלום, שהביאו לקיצו מאבק עקוב מדם שנמשך למעלה משלושים שנה וגבה את חייהם של יותר מ־40,000 איש, זוכות לתמיכה ציבורית רחבה. נוכח עניינו של אוג'לאן בקונפדרציה כורדית, השיחות בין ממשלת טורקיה ובין מפלגת הפועלים הכורדית עשויות להסתכם בגיבושה של אסטרטגיה טורקית רבתי עבור כורדיסטן, שלפיה הממשל האזורי הכורדי בעיראק יישאר אוטונומי במידה מספקת כדי להמשיך בייצוא אנרגיה לטורקיה, אולם עצמאותו הכוללת תוגבל באמצעות הכללתו בקונפדרציה פן-כורדית. הממשל האזורי הכורדי ורוג'אבה יהפכו אז, דה פקטו, לחלק ממדינת כורדיסטן הגדולה, שתשמש כחיץ בין גבולה הדרומי של טורקיה לבין החלקים שיוותרו מסוריה ומעיראק.

מפלגת הצדק והפיתוח הטורקית חותרת לזכות ברוב בבחירות לפרלמנט הטורקי הצפויות להיערך ביוני 2015. שאיפתה היא להשיג רוב כזה שיאפשר להלשנות את חוקת טורקיה, כך שמשרת הנשיא הטקסית ברובה של ארדואן תהפוך למשרה בעלת סמכויות ביצועיות נרחבות. ארדואן הבטיח את הרוב לו היה זקוק, כדי לנצח בבחירות לנשיאות טורקיה שנערכו ב־10 באוגוסט באמצעות פנייה מוצלחת של הרגע האחרון לבסיס הבוחרים של מפלגת התנועה הלאומנית הטורקית (MHP).²⁶ במצב זה, מפלגת הצדק והפיתוח לא תוכל להיענות לציפיות הכורדיות לצורה כלשהי של אוטונומיה מקומית ולזכויות לשוניות מלאות, מבלי לסכן את התמיכה לה היא זקוקה בקרב המצביעים הלאומניים.

כל עוד מעמדו של אוג'לאן לא ישוקם באמצעות הסכם שלום בין מפלגת הצדק והפיתוח לבין מפלגת הפועלים הכורדית והוא לא יוכל להוות משקל נגד לברזאני, המנוף היחיד של טורקיה כלפי הממשל האזורי הכורדי בעיראק הוא היותה היעד היחיד של ייצוא הנפט מהחבל הכורדי. ואולם יכולתה של אנקרה לעשות

שימוש במנוף זה בפועל מוגבלת למדי; חברות טורקיות מרוויחות זה זמן מה מן הצמיחה הכלכלית באירביל, וכ־1,200 מהן פועלות באזור. עיראק מהווה את שוק הייצוא השני בגודלו של טורקיה, לאחר גרמניה, ונתח ניכר מן הייצוא הטורקי, הנאמד ב־12 מיליארד דולר, מגיע לכורדיסטן העיראקית.²⁷ טורקיה אינה יכולה לכן להרשות לעצמה להקריב את יחסיה הכלכליים עם הממשל האזורי הכורדי בעיראק, או את הייבוא העתידי של גז טבעי ממנו, על ידי סגירת צינור הנפט שלה בפני ממשלת החבל. יתרה מזאת, מכיוון שממשלת טורקיה נהנית מיחסים עם המפלגה הדמוקרטית הכורדית של ברזאני בלבד, ועם אף לא אחד מן הפלגים הכורדיים האחרים, הרי שמבחינה גיאופוליטית אין היא יכולה להרשות לעצמה לדחוף מפלגה זו קרוב יותר לזרועותיה של איראן.

סיכום: כורדיסטן כחזרה על אזרבייג'ן

בסוף אוגוסט 2014 פרסם ברזאני את תנאיו להצטרפות לפרלמנט העיראקי. לצד סירובו לשוב לסטטוס־קוו הקודם, התעקש ברזאני על זכותו של הממשל האזורי הכורדי למכור את הנפט והגז שלו בעצמו, לנהל את רכישות הנשק שלו ולארגן משאלי עם בשטחים שבמחלוקת על ההצטרפות ל"אזור כורדיסטן".²⁸ הממשל האזורי הכורדי כבר החל ביישום שתי הסמכויות הראשונות עליהן התעקש. היענותה של בגדאד לדרישותיו של ברזאני תקדש למעשה את עצמאותו למחצה של הממשל האזורי הכורדי בתוך המסגרת החוקית של קונפדרציה עיראקית. הדרישה השלישית של ברזאני, בדבר ארגון משאלי עם, מיועדת לסייע לממשל האזורי הכורדי להשיב לידיה את השליטה בכרכוכ ובאזורים רגשיים נוספים. אם ממשלתו של אל־עבאדי תסרב לדרישה זו, יקשה על האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן להישאר בממשלה הפדרלית של עיראק מבלי לסכן את התמיכה לה הוא זוכה באזורים שבמחלוקת.

העיתוי הסופי של משאל העם בחבל הכורדי בעיראק צפוי להיות מושפע מן ההתפתחויות בשדה הקרב נגד ארגון "המדינה האסלאמית". על הממשל באירביל להשתמש בעצמאות למחצה שיש בידיו כדי לפתח מנהיגות צבאית, דוקטרינה ומערכת אימונים הנדרשים כדי להפוך את הפשמרגה לצבא לאומי בעל יכולת. היועצים הצבאיים המערביים שנשלחו לממשל האזורי הכורדי בעיראק כבר תורמים למשימה זו. ואכן, בד בבד עם פרסום תנאיו לממשלת עיראק, ברזאני ביקש באופן רשמי מן השר לענייני פשמרגה של הממשל האזורי הכורדי להכפיף את כל כוחות המיליציה למבנה פיקודי אחיד,²⁹ תוך שהוא מבסס את בקשתו על דוח הפרלמנט של החבל הכורדי בדבר הכישלונות של הפשמרגה בשדה הקרב. ברזאני גם יישם המלצה נוספת הנכללת בדוח, בדבר הקמתה של מועצה לביטחון שתהיה תחת פיקוחו, ובכך הוא נטל לידיה, באישור הפרלמנט של החבל, את סמכויות המפקד

העליון.³⁰ ככזה, יהיה באפשרותו לפקח על רכישת הנשק הכבד ומערכות ההגנה האווירית עבור הממשל האזורי הכורדי, כדי להתגונן בעזרתם מפני עיראק ואיראן. הנשק האנטי-טנקי שכבר זורם לאזור יסייע לחבל הכורדי להגן על עצמו גם מפני טנקי ה-M1-A1 של עיראק ומפני הטנקים הישנים יותר מדגם M60-A1 שבידי הדיוויזיה המשוריינת ה-81 האיראנית.

ארצות הברית נדרשה לכ-600 גיחות בין 8 ל-26 באוגוסט 2014 כדי לבצע את 96 התקיפות האוויריות שסייעו לכוחות הכורדיים לבלום את התקדמותם של לוחמי ארגון "המדינה האסלאמית".³¹ אם זה קנה המידה למדידת צרכיו של הממשל האזורי הכורדי בעיראק לצורך הגנה אווירית מפני דאע"ש, יהיה באפשרותו לענות על צרכים אלה באמצעות 72 מל"טים. עם זאת, כדי להתגונן בפני איום אווירי מצדן של עיראק או איראן, יהיה על הממשל האזורי הכורדי בעיראק לרכוש מערכת טילי קרקע-אוויר לטווח בינוני. מערכות מסוג זה הוא יוכל לרכוש במסגרת היחסים המתפתחים בינו ובין מעצמות המערב, ישראל או רוסיה. זאת ועוד, מכיוון שהכשרתם של טייסי קרב אורכת כארבע שנים והכשרתם של טייסי מסוקים אורכת כשנתיים וחצי, על הממשל האזורי הכורדי לרכוש יכולת אווירית מתקדמת באופן מדי, ובמקביל להשקיע מאמצים בהכשרת טייסים עבור חיל האוויר הכורדי העתידי.

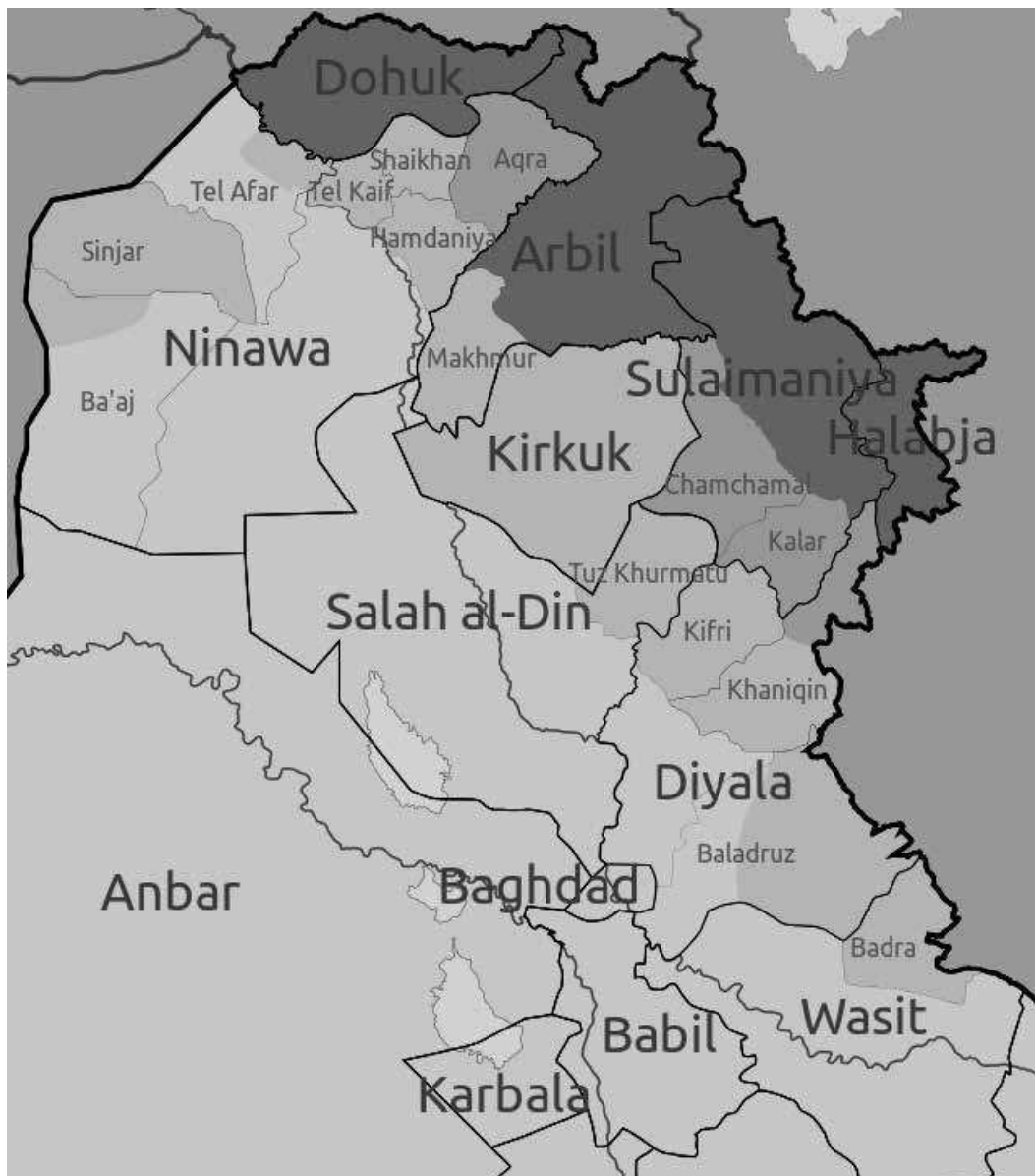
בנסיבות אלו, המחיר של התערבות צבאית של עיראק או איראן במטרה למנוע עצמאות כורדית יהיה גבוה מדי עבורן. אם יעלה בידיה של אירביל להפגין יכולת הרתעה מספקת, אזי סביר להניח שטהראן תשלים עם עצמאות כורדית, כפי שקיבלה את עובדת קיומה של אזרבייג'ן עצמאית. אף כי איראן עוינת את הממשלה החילונית בבאקו וחשדנית כלפי כוונותיה מול האוכלוסייה האזורית הגדולה באיראן, היא משלימה עם קיומה של אזרבייג'ן לאחר שזו הצליחה לעמוד מול ניסיונותיה בעבר לערער את יציבותה.

ביקורו באיראן באפריל 2014 של ראש הממשל האזורי הכורדי בעיראק הביא לחתימת הסכם בין הצדדים להנחת שני צינורות נפט וגז מהחבל הכורדי לאיראן. יתכן שהסכם זה יצור תמריץ לאיראן לקבל את קיומה של מדינה כורדית שלא תאיים על האינטרסים המידיים של טהראן.

הצלחותיהם המתמשכות של כוחות מפלגת הפועלים הכורדית ומפלגת האיחוד הדמוקרטי, והתמיכה האיראנית באיחוד הפטריוטי של כורדיסטן, עשויות להניע את הממשל האזורי הכורדי בעיראק להאיץ את מימוש רעיון העצמאות, ולפחות לא יהיה בהן כדי להרתיעו מלנסות ולהשיגו. אם הנהגת החבל הכורדי בעיראק תצליח ליצור מבנה פיקודי צבאי מאוחד, לא יהיה בכוחן של טורקיה או של איראן להפעיל שחקנים כורדיים אחרים במטרה למנוע ממנה יכולת לנהל מדיניות חוץ עצמאית.

סביר להניח כי כורדיסטן עצמאית שתוצה להימנע מהפיכתה למדינה לקוחה של טורקיה, ובה בעת להבטיח את יכולותיה מול איראן, תעמיק את קשריה עם ישראל. כמו במקרה של אזרבייג'ן, כורדיסטן עצמאית שתתקיים בין אנקרה לטהראן תראה ביחסים בני-קיימא עם ישראל רכיב חיוני להבטחת האינטרסים הלאומיים שלה.

אזורים שבמחלוקת בעיראק טרם המתקפה בצפון עיראק ב-2014

- אזור שאינו במחלוקת ומהווה חלק משטחו של הממשל האזורי מ-1991
- אזור במחלוקת וחלק מן הממשל האזורי הכורדי מאז 1991.
- אזור במחלוקת ותחת שליטתה של הממשלה המרכזית בעיראק.

מקור: Disputed areas in Iraq CC BY-SA 3.0

http://en.wikipedia.org/wiki/Iraqi_Kurdistan#mediaviewer/File:Disputed_areas_in_Iraq.svg

רשימת קיצורים

- KRG – הממשל האזורי הכורדי
- KDP – המפלגה הדמוקרטית הכורדית כורדיסטן העיראקית
- KDP-I – המפלגה הדמוקרטית הכורדית-איראן (השלוחה האיראנית של KDP)
- PUK – האיחוד הפטריוטי של כורדיסטן (כורדיסטן העיראקית)
- PKK – מפלגת הפועלים הכורדית (כורדיסטן הטורקית)
- PYD – מפלגת האיחוד הדמוקרטי (השלוחה הסורית של מפלגת הפועלים הכורדית)
- YPG – יחידות ההגנה העממיות (כוחות המיליציה של מפלגת האיחוד הדמוקרטי)
- PJAK – מפלגת החיים החופשיים בכורדיסטן (השלוחה האיראנית של מפלגת הפועלים הכורדית)

הערות

- 1 “Iraq Kurdistan Independence Referendum Planned,” *BBC News*, July 1, 2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28103124>
- 2 בפרלמנט הכורדי 111 מושבים בסך הכול, אשר 11 מתוכם שמורים למיעוטים הטורקמנים, האשורים והארמנים.
- 3 Remzi Budanacir, “Barzani Yönetimi, Kürtleri bölüyor” *Taraf*, April 17, 2014, <http://www.taraf.com.tr/haber-barzani-yonetimi-kurtleri-boluyor-152694/>.
- 4 Mehmet Ali Güller, “AKP PKK’yisilahlandırıcak mı?,” *Aydınlık Gazetesi*, August 26, 2014, <http://www.aydinlikgazete.com/yazarlar/mehmet-ali-gueller/49585-mehmet-ali-guller-akp-pkkyi-silahlandiracak-mi.html>
- 5 Budanacir, “Barzani Yönetimi, Kürtleri bölüyor”.
- 6 “Doğu Kürdistan siyaseti canlanıyor,” *Firat News*, April 21, 2014, <http://www.firatnews.com/news/kurdistan/dogu-kurdistan-siyaseti-canlaniyor.htm>
- 7 Jeremy Bender, “ISIS Militants Captured 52 American-Made Artillery Weapons that Cost \$500,000 Each,” *Business Insider*, July 15, 2014, <http://www.businessinsider.com/isis-has-52-american-weapons-that-can-hit-baghdad-2014-7#ixzz3C59G1oLD>.
- 8 Dan LaMothe, “Video: Islamic State Fighters Appear to Fire U.S.-Made M198 Howitzer Artillery,” *The Washington Post*, August 27, 2014, <http://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/08/27/video-islamic-state-fighters-appear-to-fire-u-s-made-m198-howitzer-artillery/>
- 9 “German Weapons Deliveries to Iraq’s Kurdish Region,” *Deutsche Welle*, September 1, 2014, <http://www.dw.de/german-weapons-deliveries-to-iraqs-kurdish-region/a-17892161>
- 10 Isabel Coles, “Insight – ‘Terrorists’ Help U.S. in Battle against Islamic State in Iraq,” August 21, 2014, <http://uk.reuters.com/article/2014/08/21/uk-iraq-security-pkk-insight-idUKKBN0GL1H220140821>.
- 11 שם.

- Nuwar Faqie, "YPG Prevents Aid to Reach Yazidi Refugees," *Bas News*, September 1, 2014, <http://basnews.com/en/News/Details/YPG-Prevents-Aid-to-Reach-Yazidi-Refugees-/32628>. 12
- Coles, "Insight". 13
- "Cleric Warns of Independence Referendum in Iraq's Kurdistan," *Tasnim News Agency*, July 5, 2014, <http://www.tasnimnews.com/English/Home/Single/422080>; 14
- "Deputy FM: Iran won't Send Troops to Iraq," *Press TV*, July 1, 2014, <http://www.presstv.com/detail/2014/07/01/369476/iran-wont-sent-troops-to-iraq-diplomat/>
- "Spiritual Reaction to the News of a Possible Collapse of Karbala and Najaf," *Qom-e Farda*, August 25, 2014, <http://www.qomefarda.ir/news/95281>. 15
- Kurdo Shaban, "Iran Presence Prevents Iranian Kurdish Peshmerga Fighting in Jalawla," *Bas News*, August 24, 2014, <http://basnews.com/en/News/Details/Iran-Presence-Prevents-Iranian-Kurdish-Peshmerga-Fighting-in-Jalawla/31611>. 16
- Mohammed A. Salih, "PPK Forces Impress in Fight Against Islamic State," *Al-Monitor*, September 1, 2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/09/pkk-kurdish-fight-islamic-state.html>. 17
- Nuwar Faqie, "PUK Asks Kurdish Iranian Peshmerga to Retreat from Iran," *Bas News*, September 21, 2014, <http://basnews.com/en/news/2014/09/21/puk-asks-kurdish-iranian-peshmerga-to-retreat-from-iran> 18
- Nick Gillespie, "Meet the Kurdish Female PJAK Fighters of Kurdistan," *Vice TVKurdnet*, July 27, 2012, <http://www.ekurd.net/mismas/articles/misc2012/7/irankurd870.htm>. 19
- "European Governments Back PJAK," *Press TV*, July 31, 2011, <http://www.presstv.com/detail/191596.html>. 20
- "Iran Forces Kill PJAK Terrorists Near Border: Cmdr," *Press TV*, June 23, 2014, <http://www.presstv.com/detail/2014/06/23/368236/iran-forces-kill-pjak-terrorists-cmdr/>. 21
- "81st Armored Division," *The Arkenstone - Technical, Geospatial, and Organizational Analysis of the Iranian Armed Forces*, <http://thearkenstone.blogspot.co.il/2012/03/81st-armored-division.html>. 22
- Micha'el Tanchum, "Disavowing Kurdish Independence, Turkey Prepares for Kurdish Energy Future," *Hürriyet Daily News*, July 7, 2014, <http://www.hurriyetdailynews.com/disavowing-kurdish-independence-turkey-prepares-for-kurdish-energy-future.aspx?pageID=449&nID=68752&NewsCatID=396> 23
- שם. 24
- "KRG to Hold Referendum for Independence within Months, Says Barzani," *Today's Zaman*, July 1, 2014, <http://www.todayzaman.com/news-351847-kr-g-to-hold-referendum-for-independence-within-months-says-barzani.html> 25
- Micha'el Tanchum, "Erdoğan Wins Presidency With An Unsustainable Majority," *The Turkey Analyst*, Vol. 7, No. 14, August 9, 2014, <http://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/336-erdo%C4%9Fan-wins-presidency-with-an-unsustainable-majority.html>. 26

- “European Union, Trade in Goods with Turkey” Directorate-General for Trade, 27
European Commission, August 27, 2014, p. 9, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113456.pdf
- Helene Cooper and Michael R. Gordon, “Iraqi Kurds Expand Autonomy as ISIS 28
Reorders the Landscape”, *The New York Times*, August 29, 2014, http://www.nytimes.com/2014/08/30/world/middleeast/iraqi-kurds-expand-autonomy-as-isis-reorders-the-landscape.html?_r=0
- Nawzad Mahmoud, “Sources: Barzani Orders Peshmerga Forces Reformed, United,” 29
Rudaw, August 25, 2014, <http://rudaw.net/english/kurdistan/250820142>
- ש.מ. 30
- Tony Capaccio, “U.S Flew 1,500 Air Sorties in Iraq Against Islamic State”, *Bloomberg*, 31
August 26, 2014, <http://www.bloomberg.com/news/2014-08-26/u-s-flew-1-500-air-sorties-in-iraq-against-islamic-state.html>.